

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

EPISTOLÆ.

CLASSIS III.

EPISTOLA CLXXXVIII¹.

Dominæ debitis in Christo officiis honorandæ et merito illustri
filiae JULIANÆ, ALYPIUS et AUGUSTINUS in Domino salutem.

Augustinus et Alypius Julianæ viduæ matri Demetriadis virginis, ne ipsa familiæ ipsius imbibat virus propinatum in libro ad Demetriadem scripto, cujus libri auctorem rescire cupiunt.

I. GRATE admodum nobis jucundeque accidit, ut simul nos constitutos apud Hipponem tuæ reverentiæ literæ reperirent, quibus hæc rescripta pariter redderemus, cognita vestra incolumitate gaudentes, vicissimque nostram, quam vobis charam esse confidimus, mutua dilectione nuntiantes, domina debitis in Christo officiis honoranda et merito illustris filia. Scire autem vos optime scimus, quantum vobis debeamus religionis affectum,

¹ Alias XLIII. quæ autem 188 erat, nunc in Appendice est VII Benedictinorum. — Scripta an. exeunte 417. aut ineunte 418.

quantaque nobis et apud Deum et inter homines sit cura de vobis. Licet enim vos per litteras primum, deinde etiam præsentiâ corporali pia et catholica, hoc est, vera membra Christi exiguitas nostra cognoverit: tamen etiam per ministerium nostrum, cum accepissetis verbum auditus Dei, sicut dicit Apostolus: « Accepistis non ut » verbum hominum, sed sicut est vere, verbum Dei¹. » Cujus ministerii nostri, adjuvante gratia et misericordia Salvatoris, in domo vestra tantus fructus exortus est, ut humanis nuptiis jam paratis sancta Demetrias spiritalem sponsi illius præferret amplexum, cui specioso præ filiis hominum ad habendam spiritus uberiores foecunditatem, nec amittendam carnis integritatem, virgines nubunt. Nesciremus autem quemadmodum nostra illa tunc exhortatio a fideli et nobili virgine fuisset accepta, nisi nobis profectis, cum post paululum professa fuisset sanctimoniam virginalem, hoc ingens Dei donum, quod per servos quidem suos plantat et rigat, sed per se ipsum dat incrementum², nobis operariis provenisse, vestrarum litterarum lætissimo nuntio et veraci testimonio disceremus.

II. Quæ cum ita sint, nemo nos improbos dixerit, si in vobis admonendis ut contraria gratiæ Dei dogmata devitetis, necessitudine sumus propensiore solliciti. Nam licet nos Apostolus non solum opportune, verumetiam importune prædicando verbo instare præcipiat: non tamen in eorum hominum numero vos habemus, quibus sermo vel pagina nostra importuna videatur, quando id quod ad sanam doctrinam non pertinet, vos ut vigilanter evitetis alloquimur. Hinc ergo est quod admonitionem nostram tam grato animo suscepistis, ut in Epistola tua, ad quam nunc rescribimus, diceretis: « Sane quod me

¹ 1 Thess. II, 13. — ² 1 Cor. III, 7. — ³ 2 Tim. IV, 2.

hortatur reverentia vestra, ne aures indulgeam his hominibus, qui pravis tractatibus venerandam fidem sæpe corrumpunt, gratias uberes ago tam piæ admonitioni. »

III. Quod itaque adjungis et dicis: « Sed noverit sacerdotium vestrum, longe me ac domunculam meam ab hujusmodi personis esse discretam: omnisque familia nostra adeo catholicam sequitur fidem, ut in nullam hæresim aliquando deviaverit, nec unquam lapsa sit: non dico in eas sectas, quæ vix expiantur, sed nec in eas quæ parvos habere videntur errores: » hoc est, quod nos magis magisque compellit non tacere apud vos de iis, qui etiam illa quæ sana sunt, vitiare conantur. Domum enim vestram, non parvam Christi ecclesiam deputamus. Nec sane parvus est error illorum, qui putant ex nobis ipsis nos habere, si quid justitiæ, continentiæ, pietatis, castitatis in nobis est, eo quod ita nos condiderit Deus, ut ultra, præter quod nobis revelat scientiam, nihil nos adjuvet, ut ea quæ facienda discendo novimus, etiam diligendo faciamus, naturam scilicet atque doctrinam definientes tantummodo esse gratiam Dei et adjutorium, ut recte justeque vivamus. Ad habendam vero bonam voluntatem, ubi est hoc ipsum quod juste vivimus, et ipsa charitas quæ in omnibus Dei donis ita excellit, ut etiam Deus dicta sit¹, qua una adimpletur in nobis, si quid divinæ legis et admonitionis implemus, nolunt nos divinitus adjuvari, sed nos ipsos dicunt arbitrio proprio nobis ad ista sufficere. Non vobis videatur error iste mediocris, profiteri se velle Christianos, nec velle audire Apostolum Christi, qui cum dixisset: « Charitas Dei » diffusa est in cordibus nostris²; » ne quisquam eam se habere non nisi per proprium putaret arbitrium, continuo subjunxit: « Per Spiritum sanctum, qui datus est no-

¹ 1 Joan. IV, 8. — ² Rom. V, 5.

» bis¹. » Hanc esse magnam gratiam Salvatoris, qui ascendens in altum, captivavit captivitatem, et dedit dona hominibus², quis nondum confitetur, quantum et quam exitiabiliter erret, intelligis.

IV. Quomodo ergo a vobis, quibus tantam dilectionem debemus, admonendis ut talia caveatis, dissimulare possemus, cum legissemus librum, quem ad sanctam Demetriadem quisnam scripserit (1), vel utrum ad vos pervenerit, vestris potius rescriptis nosse volumus: in quo libro, si fas est, legat virgo Christi unde credat virginalem suam sanctitatem, omnesque spirituales divitias, nonnisi ex se ipsa sibi esse; atque ita priusquam sit plenissime beata, discat Deo esse, quod absit, ingrata. Verba enim ad illam scripta in eodem libro, sunt ista: « Habes ergo et hinc, inquit, per quae merito praeponearis aliis, imo hinc magis? nam corporalis nobilitas atque opulentia, tuorum intelliguntur esse non tua: spirituales vero divitias nullus tibi praeter te conferre poterit. In his ergo jure laudanda, in his merito caeteris praeferenda es; quae nisi ex te et in te esse non possunt. »

V. Cernis nempe quanta in his verbis sit cavenda pernicies. Nam utique quod dictum est: « Non possunt esse ista bona nisi in te, » optime et verissime dictum est, iste plane cibus est. Quod vero ait, « Nonnisi ex te, » hoc omnino virus est. Absit ut haec libenter audiat virgo Christi, quae pie intelligit propriam paupertatem cordis humani, et ideo illic nisi sponsi sui donis nescit ornari. Audiat ergo potius Apostolum dicentem: « Desponsavi » vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Tibi » meo autem ne sicut serpens Evam seduxit in versutia » sua, sic et vestrae mentes corrumpantur a castitate quae

¹ Ephes. iv, 8. — ² Psal. lxxvii, 19.

» est in Christo⁴. » Et propterea de his quoque spiritualibus divitiis, non istum qui dicit: « Nullus tibi eas praeter te conferre potest, » et, « Nisi ex te et in te esse non possunt: » sed illum audiat qui dicit: « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, ut eminentia virtutis » sit Dei et non ex nobis². »

VI. De ipsa quoque sacra continentia virginali quod non sibi sit ex se ipsa, sed sit Dei donum, quamvis credenti volentique collatum, eundem audiat veracem piumque doctorem, qui cum hinc ageret ait: « Vellem » omnes esse sicut me ipsum: sed unusquisque proprium » donum habet a Deo, alius sic, alius autem sic³. » Audiat etiam ipsum, non tantum suum, sed universae Ecclesiae unicum sponsum de tali castitate atque integritate dicentem: « Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est⁴, » ut intelligat ex eo quod habet tam magnum bonum atque praecclarum, se potius Deo et Domino nostro gratias agere debere, quam cujusquam verba, quod velut ex se ipsa id habeat, ut non dicamus assentantis adulatoris, ne de occultis hominum temere judicare videamur, certe errantis laudatoris audire. « Omne quippe » datum optimum, et omne donum perfectum, sicut » dicit etiam apostolus Jacobus: De sursum est, descendens a Patre luminum⁵. » Hinc ergo etsancta virginitas, qua te filia volentem gaudentemque vicit, natu posterior, actu prior, genere ex te, honore ante te, aetate subsequens, sanctitate praecedens; in qua etiam tuum esse coepit, quod in te esse non potuit. Illa quippe carnaliter non nupsit, ut non tantum sibi, sed etiam tibi ultra te spiritualiter augetur: quoniam et tu ea compensatione minor illa es, quod ita nupsisti ut nasceretur. Haec Dei

¹ 2 Cor. xi, 2. — ² Id. iv, 7. — ³ 1 Cor. vii, 7. — ⁴ Matth. xix, 11. — ⁵ Jacob. i, 17.

dona sunt, et vestra quidem sunt, sed non ex vobis. Habetis enim thesaurum istum in terrenis corporibus, et adhuc fragilibus tanquam in vasis fictilibus, ut eminentia virtutis sit Dei, et non ex vobis¹. Nec miremini, quia dicimus et vestra esse, et ex vobis non esse. Nam et panem quotidianum dicimus nostrum, sed tamen addimus: « Da » nobis², » ne putetur esse ex nobis.

VII. Proinde, sicut scriptum est: « Sine intermissione » orate, in omnibus gratias agite³: » oratis enim ut perseveranter et proficenter habeatis; gratias agitis, quia non ex vobis habetis. Quis enim vos ab illa ex Adam massa mortis perditionisque discernit? Nonne ille qui venit quærere et salvare quod perierat⁴? An vero quando Apostolo dicente audierit homo: « Quis enim te discernit? » responsurus est: Bona voluntas mea, fides mea, justitia mea, et non continuo quod sequitur auditurus: « Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis⁵? » Nolumus ergo ut virgo sacra, cum audit vel legit: « Spirituales divitias nullus tibi præter te conferre poterit: in iis jure laudanda, in iis merito cæteris præferenda es, quæ nisi ex te et in te esse non possunt: » nolumus prorsus ita gloriatur quasi non acceperit. Dicat quidem: « In me » sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudis tibi⁶. » Sed quia in illa, non etiam ex illa, meminerit etiam dicere: « Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem⁷: » quia etsi etiam ex illa propter arbitrium proprium, sine quo non operamur bonum; non tamen sicut iste dixit: « Non nisi ex illa. » Proprium quippe arbitrium, nisi Dei gratia juvetur, nec ipsa bona voluntas esse in homine potest. « Deus est enim, inquit Apostolus, qui

¹ 2 Cor. iv, 7. — ² Luc. xi, 3. — ³ 1 Thess. v, 17. — ⁴ Luc. xix, 10. — ⁵ 1 Cor. iv, 7. — ⁶ Psal. lv, 12. — ⁷ Id. xxix, 8.

» operatur in vobis et velle et operari pro bona voluntate¹, » non sicut isti sentiunt tantummodo scientiam revelando, ut noverimus quid facere debeamus, sed etiam inspirando charitatem, ut ea quæ discendo novimus, etiam diligendo faciamus.

VIII. Nam utique noverat ille quam magnum bonum esset continentia qui dicebat: « Et cum scirem quia nemo » potest esse continens, nisi Deus det². » Non solum ergo sciebat quantum esset hoc bonum, et quam desiderabiliter esset concupiscendum, verumetiam quod nisi dante Deo esse non posset: docuerat enim eum sapientia. Nam hoc dicit: « Et hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset » hoc donum. » Nec tamen ei scientia suffecit; sed ait: « Adii Dominum, et deprecatus sum illum³. » Non igitur tantummodo in hoc nos adjuvat Deus, ut sciamus quid agendum sit, verumetiam ut amando agamus, quod discendo jam scimus. Nemo itaque potest esse non solum sciens, verumetiam continens, nisi Deus det. Unde cum jam ille haberet scientiam, precabatur ut haberet et continentiam, ut esset etiam in illo, quod sciebat quia non esset ex illo: aut si propter liberum arbitrium, proprium aliquantum et ex illo, non tamen nisi ex illo; quia nemo potest esse continens, nisi Deus det. Iste autem de spiritalibus divitiis, in quibus est utique etiam ipsa luminosa et speciosa continentia, non ait: In te et ex te esse possunt; sed ait: « Nisi ex te et in te esse non possunt: » ut quemadmodum non ei sunt alibi nisi in illa, sic ei non aliunde nisi ex illa esse posse credantur, et ob hoc (quod miserator Dominus a corde ejus avertat) sic gloriatur, quasi non acceperit.

IX. Et nos quidem de sanctæ virginis disciplina et humilitate christiana, in qua nutrita et educata est, hoc

¹ Philip. ii, 13. — ² Sap. vii, 21. — ³ Ibid.

existimamus, quod illa verba cum legeret, si tamen legit, ingemuit, et pectus humiliter tutebat, ac fortassis et fleuit, Dominumque cui dicata et a quo sanctificata est fidenter oravit, ut quomodo illa non sunt verba ipsius, sed alterius, ita non sit talis et fides ejus, qua se aliquid habere credat, de quo in se non in Domino gloriatur. Nam gloria quidem ejus in ipsa est, non in verbis alienis, sicut Apostolus dicit: « Opus autem suum probet unusquisque, et tunc in semetipso gloriam habebit, et non in altero¹. » Sed absit ut gloria sua ipsa sit, et non ille cui dicitur: « Gloria mea, et exaltans caput meum². » Ita quippe est in ea salubriter gloria ejus, cum Deus qui in illa est, ipse est gloria ejus, a quo habet omnia bona, quibus est bona; et habebit omnia, quibus melior erit, in quantum in hac vita melior esse poterit; et quibus perfecta erit, quando fuerit divina gratia, non humana laude perfecta. « In Domino enim laudabitur anima ejus, qui » satiavit in bonis desiderium ejus, » quia et hoc desiderium ipse inspiravit, ne virgo ejus sic in aliquo bono gloriaretur quasi non acceperit.

X. De hoc ergo ejus affectu utrum non fallamur, inde nos fac potius rescribendo certiores. Nam illud optime novimus, cum omnibus vestris cultores vos esse et fuisse individuae Trinitatis. Sed non hinc solum error humanus obrepit, ut aliquid secus sentiatur de individua Trinitate. Sunt enim et alia in quibus perniciosissime erratur, sicut hoc est, unde diutius fortasse quam satis esset vestrae fidei castaeque prudentiae in hac epistola locuti sumus. Quamquam qui bonum quod ex Deo est, negat esse ex Deo, nescimus cui faciat injuriam nisi Deo, ac per hoc illi utique Trinitati: quod malum absit a vobis, sicut abesse credimus. Absit omnino ut tale aliquid in animo non di-

¹ Galat. vi, 4. — ² Psal. lxxv, 4. — ³ Id. xxxiii, 2.

cimus tuo, vel sacrae virginis filiae tuae, sed in cujusquam extremi meriti famuli vel famulae vestrae liber iste fecerit, ex quo nonnulla verba quae facilius intelligi possent ponenda credidimus.

XI. Si autem diligentius intendatis, etiam illa, quae ibi videtur velut pro gratia sive adjutorio Dei dicere, sic invenietis ambigua ut possint referri vel ad naturam, vel ad doctrinam, vel ad remissionem peccatorum. Nam et quod coguntur confiteri, orare nos debere ne intremus in tentationem, possunt ad hoc referre, ut hactenus nos ad id respondeant adjuvari, quatenus orantibus atque pulsantibus nobis aperiatur intelligentia veritatis, ubi discamus quid facere debeamus, non ut vires accipiat voluntas nostra, quibus id quod discimus faciamus. Et quod nobis in gratia vel adjutorio Dei dicunt Dominum Christum bene vivendi propositum exemplum; ad eandem doctrinam revocant, quia scilicet in ejus exemplo discimus quemadmodum vivere debeamus: non autem volunt ad hoc nos juvari, ut quod discendo cognoscimus, etiam diligendo faciamus.

XII. Aut certe in eodem libro invenite aliquid, si potestis, ubi excepta natura excepto quod ad eandem naturam pertinet arbitrio voluntatis, excepta remissione peccatorum et revelatione doctrinae, tale Dei adjutorium confiteatur, quale confitetur ille qui dixit: « Cum scirem, » quia nemo potest esse continens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientiae, scire cujus esse hoc donum; adii » Dominum deprecatus sum illum¹. » Neque enim iste aut naturam precando volebat accipere, in qua conditus erat; aut de naturali voluntatis arbitrio satagebat, cum quo conditus erat, aut remissionem peccatorum desiderabat, qui potius continentiam, ne peccaret, optabat; vel

¹ Sap. viii, 21.

quid faciendum esset, scire cupiebat, cum jam se scire fateretur cujus esset hoc donum. Sed utique tantas voluntatis vires, tantum dilectionis ardorem volebat accipere Spiritu sapientiæ, qui sufficeret ad implendam magnitudinem continentiae. Si ergo tale aliquid illic invenire potueritis uberrimas gratias agemus, si rescribendo insinuare dignemini.

XIII. Satis enim dici non potest quantum cupiamus in eorum hominum scriptis, qui propter acrimoniam atque facundiam leguntur a plurimis, apertam confessionem illius gratiæ reperiri, quam vehementer commendat Apostolus, qui etiam ipsius mensuram fidei, (sine qua impossibile est Deo placere, ex qua justus vivit, quæ per dilectionem operatur¹, autequam et sine qua omnino nulla cujusquam bona opera existimanda sunt, quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est), Deum dicit unicuique partitum. Nec sola revelatione scientiæ nos divinitus adjuvari, ut pie justeque vivamus, quæ sine charitate inflat: verumetiam inspiratione charitatis ipsius². quæ plenitudo Legis est, et quæ cor nostrum, ut scientia non inflet, ædificat³. Sed adhuc nusquam tale aliquid in eorum litteris potuimus invenire.

XIV. Maxime autem hoc in isto libro esse vellemus, ex quo descripta illa verba posuimus, ubi virginem Christi ita laudans tanquam spiritales divitias nullus ei præter ipsam conferre possit, et tanquam nisi ex ipsa esse non possint, non vult eam in Domino gloriari, sed sic gloriari, quasi non acceperit. In quo libro quamvis nec ipsius nec tuæ reverentiæ nomen expresserit, tamen a matre virginis ut ad eam scriberet a se postulatum esse commemorat.

¹ Rom. xii, 3; Hebr. xi, 6; Rom. i, 17; Habac. ii, 4; Galat. v, 6, et Rom. xiv, 23. — ² I Cor. viii, 1. — ³ Rom. xiii, 10.

In quadam vero epistola sua idem Pelagius, ubi et nomen suum apertissime ponit, nec nomen sacræ virginis tacet, dicit ad eam se scripsisse, et ejusdem sui operis testimonio probare nititur se gratiam Dei quam vel tacere vel negare asseritur apertissime confiteri. Sed utrum ipse sit liber, in quo de spiritualibus divitiis illa verba posuit, vel utrum ad vestram pervenerit sanctitatem, rescriptis vestris petimus nos dignemini facere certiores.

EPISTOLA CLXXXIX¹.

Domino eximio, et merito insigni atque honorabili filio
BONIFACIO, AUGUSTINUS in Domino salutem.

*Bonifacio in militia merenti præscribit vitæ rationem,
ostendens obiter licere Christiano pro publica pace
arma tractare.*

I. JAM rescripseram charitati tuæ, sed cum epistolæ dirigendæ occasio quæreretur, supervenit dilectissimus filius meus Faustus, pergens ad eximietatem tuam. Qui cum ipsas litteras, quas jam feceram, accepisset tuæ benevolentiae perferendas, suggessit mihi multum te desiderare, ut aliquid tibi scriberem, quod te ædificet ad sempiternam salutem, cujus tibi spes est in Domino nostro Jesu Christo. Et quamvis mihi occupato, tantum institit, ut facere non differrem, quantum scis quod te sinceriter diligit. Festinanti ergo ut occurrerem, malui festinanter aliquid scribere, quam religiosum tuum desi-

¹ Alias xc. quæ autem 189 erat, nunc in Appendice est Edit. Bened. 8.
— Scripta circ. an. 418.

derium retardare, Domine eximie, et merito insignis atque honorabilis fili.

II. Quod ergo breviter possum dicere, « Dilige Dominum Deum tuum in toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota virtute tua; et dilige proximum tuum » tanquam te ipsum ¹. » Hoc est enim verbum quod breviter Dominus super terram, dicens in Evangelio: « In his duobus præceptis tota Lex pendet et Prophetæ ². » In hac ergo dilectione quotidie profice, et orando, et bene agendo, ut ipso adjuvante, qui tibi eam præcepit atque donavit, nutriatur, et crescat, donec hæc te perfecta perficiat. Ipsa est enim « Charitas, quæ (sicut Apostolus dicit) diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, » qui datus est nobis ³. » Ipsa est de qua item dicit: « Plenitudo Legis charitas ⁴. » Ipsa est per quam fides operatur; unde iterum dicit: « Neque circumcisio quidquam valet, neque præputium; sed fides quæ per dilectionem operatur ⁵. »

III. In hac ergo omnes sancti Patres nostri et Patriarchæ et Prophetæ et Apostoli placuerunt Deo. In hac omnes veri Martyres usque ad sanguinem contra diabolum certaverunt; et quia in eis non refriguit nec defecit, ideo vicerunt. In hac omnes fideles boni quotidie proficiunt, pervenire cupientes non ad regnum mortalium, sed ad regnum coelorum; non ad temporalem, sed ad sempiternam hæreditatem; non ad aurum et argentum, sed ad divitias incorruptibiles Angelorum; non ad aliqua bona hujus sæculi, in quibus cum timore vivitur, nec ea quisquam secum potest auferre dum moritur, sed ad videntium Deum: cujus suavitas et delectatio excedit omnem non solum terrestrium, verumetiam coelestium corporum

¹ Matth. xxii, 37. — ² Ibid. 40. — ³ Rom. v, 5. — ⁴ Id. xiii, 10. — ⁵ Galat. v, 6.

pulchritudinem, excedit omnem decorem animarum quantumlibet justarum atque sanctarum, excedit omnem speciem supernorum Angelorum atque Virtutum, excedit quidquid de illo non solum dicitur, verumetiam cogitatur. Neque hanc tam magnam promissionem, quia valde magna est, ideo desperemus; sed potius, quia valde magnus eam promisit, accepturos nos esse credamus. Sicut enim dicit beatus Joannes Apostolus: « Filii Dei sumus, » et nondum apparuit quid erimus: « scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum » sicuti est ¹. »

IV. Noli existimare neminem Deo placere posse, qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus David, cui Dominus tam magnum perhibuit testimonium. In his etiam plurimi illius temporis justi. In his erat et ille Centurio qui Domino dixit: « Non sum dignus ut intres » sub tectum meum, sed tantum dic verbo et sanabitur » puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, et dico huic: Vade, » et vadit; et alii: Veni, et venit; et servo meo: Fac » hoc, et facit ²: » de quo et Dominus: « Amen dico » vobis, non inveni tantam fidem in Israël. » In his erat et ille Cornelius, ad quem missus Angelus dixit: » Corneli, acceptæ sunt eleemosynæ tuæ, et exauditæ sunt » orationes tuæ ³: » ubi eum admonuit, ut ad beatum Petrum apostolum mitteret, et ab illo audiret quæ facere deberet; ad quem Apostolum, ut ad eum veniret, etiam religiosum militem misit. In his erant et illi, qui baptizandi cum venissent ad Joannem sanctum Domini præcursorem et amicum sponsi, de quo Dominus ipse ait: « In natis mulierum non surrexit major Joanne Baptista ⁴; »

¹ I Joan. iii, 2. — ² Matth. viii, 8. — ³ Act. x, 4. — ⁴ Matth. xi, 11.

et quæsiissent ab eo quid facerent; respondit eis: « Ne-
» minem concusseritis, nulli calumniam feceritis, suffi-
» ciat vobis stipendium vestrum¹. » Non eos utique sub
armis militare prohibuit, quibus suum stipendium suffi-
cere debere præcepit.

V. Majoris quidem loci sunt apud Deum, qui omnibus
istis sæcularibus actionibus derelictis, etiam summa con-
tinentia castitatis ei serviunt; « Sed unusquisque, sicut
» Apostolus dicit, proprium donum habet a Deo; alius
» sic, alius autem sic². » Alii ergo pro vobis orando
pugnant contra invisibiles inimicos, vos pro eis pugnando
laboratis contra visibiles barbaros. Utinam una fides esset
in omnibus, quia et minus laboraretur, et facilius diabo-
lus cum angelis suis vinceretur. Sed quia in hoc sæculo
necesse est ut cives regni cœlorum inter errantes et im-
pios tentationibus agitentur, ut exercentur, et tanquam
in fornace sicut aurum probentur, non debemus ante
tempus velle cum solis Sanctis et Justis vivere, ut hoc
suo tempore mereamur accipere.

VI. Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad
pugnam, quia virtus tua etiam ipsa corporalis donum
Dei est. Sic enim cogitabis de dono Dei non facere con-
tra Deum. Fides enim quando promittitur, etiam hosti
servanda est contra quem bellum geritur, quanto magis
amico pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas,
bellum necessitas, ut liberet Deus a necessitate, et con-
servet in pace. Non enim pax quæritur ut bellum excite-
tur, sed bellum geritur ut pax acquiratur. Esto ergo etiam
bellando pacificus, ut eos quos expugnas, ad pacis uti-
litatem vincendo perducas. « Beati enim pacifici, ait Do-
» minus, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur³. » Si autem

¹ Luc. III, 14. — ² I Cor. VII, 7. — ³ Matth. V, 9.

pax humana tam dulcis est pro temporali salute morta-
lium, quanto est dulcior pax divina pro æterna salute
Angelorum? Itaque hostem pugnans necessitas perim-
mat, non voluntas. Sicut rebellanti et resistenti violen-
tia redditur, ita victo vel capto misericordia jam debetur,
maxime in quo pacis perturbatio non timetur.

VII. Ornet mores tuos pudicitia conjugalis, ornet so-
brietas et frugalitas: valde enim turpe est, ut quem non
vincit homo, vincat libido; et obruatur vino, qui non
vincitur ferro. Divitiæ sæculares si desunt, non per mala
opera quærantur in mundo; si autem adsunt, per bona
opera serventur in cœlo. Animum virilem et christianum,
nec debent, si accedunt, extollere; nec debent frangere,
si recedunt. Illud potius cogitemus quod Dominus ait:
« Ubi est thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum¹; » et uti-
que cum audimus ut cor sursum habeamus, non men-
daciter respondere debemus, quod nosti quia respon-
demus.

VIII. Et in his quidem bene studiosum te esse cognovi,
et fama tua multum delector, multumque tibi in Domino
gratulor, ita ut hæc Epistola magis tibi sit speculum ubi
qualis sis videas, quam ubi discas qualis esse debeas:
verumtamen quidquid sive in ista sive in Scripturis
sanctis inveneris, quod tibi ad bonam vitam adhuc mi-
nus est, insta ut acquiras et agendo et orando; et ex iis
quæ habes gratias age Deo tanquam fonti bonitatis unde
habet; atque in omnibus bonis actibus tuis illi da clari-
tatem, tibi humilitatem. Sicut enim scriptum est: « Omne
» datum optimum, et omne donum perfectum desursum
» est, descendens a Patre luminum². » Quantumcumque
autem in Dei et proximi charitate atque in vera pietate
profeceris, quandiu in hac vita conversaris sine peccato

¹ Matth. VI, 21. — ² Jacob. I, 17.